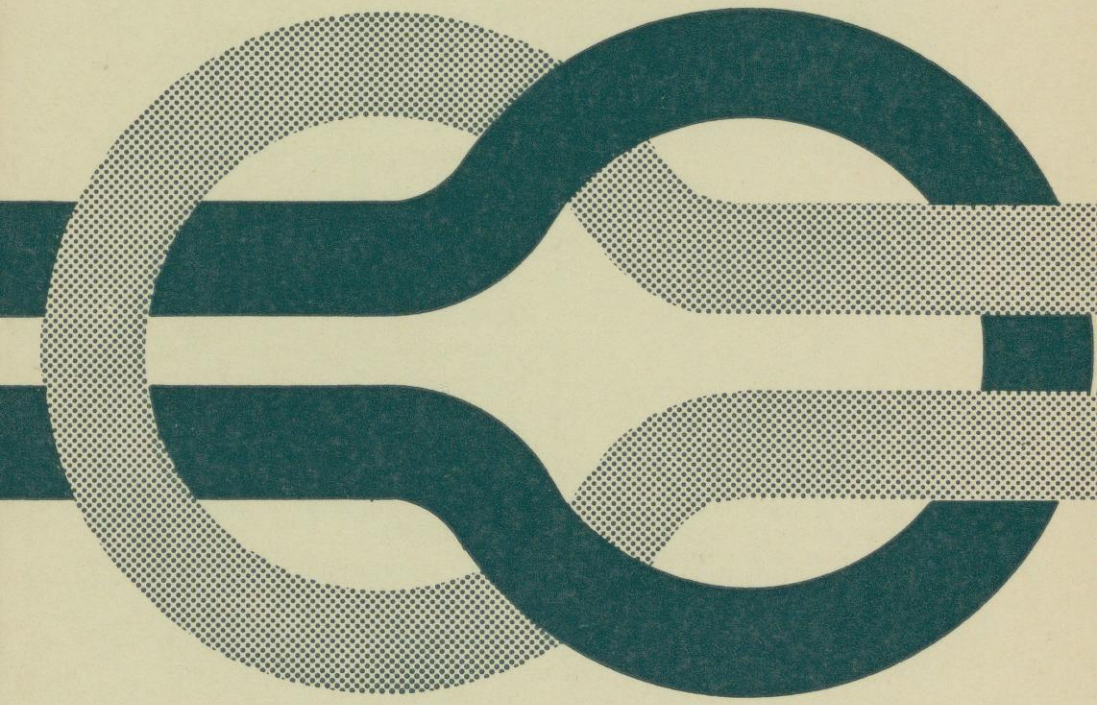
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

23. årg. - 1977 - Nr. 1

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Åse Staude
Redaksjonskomité: Samordningsrådets Arbeidsutvalg — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6222.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 15,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Åse Staude, Homans vei 18, 1310 Blommenholm.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Norsk Sykepleierforbund
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Kanskje i morgen —
Formann i SOR: «Vi er innstilt på samarbeid»
Møre og Romsdal — et foregangsfylke i åndssvakeomsorgen
Nytt fra STUI: 10 års jubileum for vinteridrettslekene
Torbjørn Vindegg
Vi minner om kontingenten
Nytt fra SOR
Åpent brev til Ulla
Solgården gjenåpnet for psykisk utviklingshemmede
Juletrefest på Holmenkollen
Nye bøker
Funksjonshemmede barn får hjelp til selvhjelp
«Godt utgangspunkt for videre drøftinger»
Landet Rundt

Kanskje i morgen —

Imorgen
skal alle anklagene dine
være berettiget,
alle påstander
sanne.

Jeg, den ydmyke,
skal stelle
det opprevne ansiktet ditt
med ømme ord
og synge rolig
gjennom dine skrik.

Ikke idag,
som jeg er så sliten.
Men kanskje imorgen.

Slik skrev unge Karin Mathisen i en tankevekkende, liten diktsamling fra en institusjon for psykisk utviklingshemmede, som kom på Gyldendal i 1974.

«Imorgen» er stadig langt borte, selv om vi er på glid. Med skikkelig økonomisk grunnlag vil mange problemer være ryddet av veien. Med skikkelig økonomisk grunnlag vil foreldre til psykisk utviklingshemmede slippe å sende nødrop til sykehusrådmann og politiske myndigheter om «Vi tør ikke dø».

Stortingsdebatt i høst og verbal velvilje fra alle partier gir grunnlag for håp om økt forståelse og samarbeid. Desentralisert omsorg, økt bemanning, normalisering og integrering var stadig tilbakevendende slagord i stortingssalen.

Det er snakk om prioritering, og la oss nå arbeide for at handling går hånd i hånd med de fagre løfter. Slantbevilgning er imidlertid ikke nok, det bebudede **krafttak** er nødvendig.

På terskelen til det nye år ønsker vi omsorgsarbeidere og bevilgende myndigheter et fruktbart samarbeid.

FORMANN I SOR, GUNNAR BREKKE:

«VI ER INNSTILT PÅ SAMARBEID»

Med stortingsdebatt og bred, politisk enighet i minne, tar Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge fatt på et nytt år. Selv om en del fundamentale spørsmål stadig henger i luften, er det fra Stortingets talerstol ettertrykkelig slått fast vilje til å løfte den mest diskriminerte og ressurssvake gruppe i samfunnet vårt. Med samfunnsmessig styring er det viktig å følge utviklingen nøye, så — hva nå, Gunnar Brekke?

— Jeg har ingen motforestillinger til myndighetenes retningslinjer. Her er stadfestet prinsipper som gir mulighet for meningsfylte oppgaver. Og jeg mener departementene har fått rikelige oppdrag til å skaffe frem nødvendige opplysninger.

— Hva venter du vil skje i 1977?

— De forskjellige tiltak som allerede er satt ut i livet vil etter hvert avklare strukturen. Desentralisert, integrert omsorg blir nå tatt på alvor og fulgt opp i mange institusjoner landet over. Med lov om barnehager, utbygget helsetjeneste og grunnskolelov henter man erfaringer — og det vil skje en utvikling som tligodeser behovet for å få service der man bor.

Gunnar Brekke, formann i SOR: — Vi må følge utviklingen nøye og påvirke myndighetene på forskjellig vis.

— Hva kan Samordningsrådet gjøre?

— Hvis vårt virke skal knyttes til konkrete arbeidsoppgaver, så sitter vi på gjerdet. Og det er ikke så dumt. Vi behøver jo ikke være passive av den grunn. Fra vår plass der kan vi følge utviklingen nøye og påvirke myndigheter på forskjellig vis.

Det er neppe tjenlig at frivillige organisasjoner har det totale ansvar. Den grunnleggende innsats som er utført av organisasjonene, var hele tiden en bevisst prosess for å skape et samfunnsansvar. Når samfunnet så er beredt, må vi innstille oss etter det. Vår oppgave har derved fått en annen karakter enn for noen år siden, og omstillingen er utvilsomt ikke like lett bestandig.

En viktig oppgave i tiden som kommer er å utvikle tiltak som har forgreninger i hvert eneste distrikt

Forts. side 5

Møre og Romsdal, et foregangsfylke i åndssvakeomsorgen

Landsoversikt og tempoplan ventes ferdig innen sommeren

— Det arbeides for fullt med å kartlegge behovet for investering og fordeling av fylkenes helseplaner, opplyser byråsjef Ole Ulleberg i Kontoret for psykiatri til «Rapport». — Dette er et meget omfattende arbeid, men vi regner med at i løpet av første halvår vil landsoversikten være ferdig, tempoplanen likeså. Når det gjelder finansiering, dekkes godkjente institusjoner etter Sykehusloven.

— Arbeidet tar sikte på å redusere klienttallet ved de store institusjonene, i takt med utbygging av små enheter i lokalmiljøet. Det vil føre til ulik utbygging i de forskjellige fylker, avhengig av behovet.

— Hvilket fylke er best stillet?

— Møre og Romsdal er utvilsomt **foregangsfylket,** sier byråsjef Ulleberg, — og Rogaland og Hedmark er også ganske godt dekket. Men utbygging vil skje i Nordland, Troms og Finnmark, endel i Trøndelagsfylkene, i Sogn og Fjordane, Hordaland, i Agderfylkene og Telemark. Buskerud fylke vil få opprettet sentralinstitusjon i Drammen, og Oppland fylke trenger institusjon i Gjøvikdistriktet og bedre tilbud i Gudbrandsdalen, mens man i Østfold tar sikte på utvikling og forbedring av de bestående institusjoner. I Oslo arbeides med institusjonsmuligheter for eldre utviklingshemmede.

— Hvordan tenkes problem med avlastningshjem for hjemmeboende løst?

— Det lokale hjelpeapparat må styrkes, med flere hjemmesykepleiere og hjemmehjelpere. Vi må legge forholdene tilrette slik at bestående institusjoner på døgnbasis kan ta imot endel klienter for kortere tid. Til dette kreves større personale, som gjennom turnusordning kan avlaste hjemmene — eller med ekstrahjelp utenfra. I nye institusjoner som blir reist, blir nettopp dette hensyn tilgodesett, slik at institusjonene senere kan fungere som kombinerte institusjoner.

— Og når det gjelder foreldrestønad for hjemmeboende utviklingshemmede, fortsetter byråsjef Ulleberg, — så er det på det rene at nåværende støtteordninger ikke er fullt tilfredsstillende, og vi ser det som et mål med økt støtte fra folketrygd og helsevern.

NYTT FRA STUI:

10-ÅRS JUBILEUM FOR VINTERIDRETTSLEKENE

— Årets vinteridrettsleker, de såkalte Trymlekene, går som vanlig av stabelen uken før påske, opplyser idrettskonsulent Gunnar Mathisen i Statens Ungdoms- og Idrettskontor til «Rapport». Arrangementet blir lagt til Bergsjø Høyfjellshotell, Ål i Hallingdal, og det er i år 10. gang lekene blir avviklet i STUI's regi. Samling skjer på hotellet søndag 27. mars, og hele uken til ende vil forskjellige arrangements bli gjennomført.

I jubileumsåret starter 150 deltagere fra hele landet. Også multihandicappede stiller i lekene, og ved hjelp av hundespann, kjelker og weasel burde arrangementet kunne gi den enkelte såvel sportslige som sosiale impulser.

Sterkt bevegelseshemmede kan ved hjelp av skigåstativ greie seg i løypa ved egen hjelp. Man er imidlertid avhengig av fire spor i riktig avstand fra hverandre, og den såkalte **spormaskin,** som ble utprøvd i fjor, vil også i år bli tatt i bruk.

Reportasje fra vinterlekene vil bli å finne i et senere nummer av «Rapport».

STUI er igang med en opplysnings- og propagandafilm om sin virksomhet med psykisk utviklingshemmede, og opptak fra vinterlekene på Bergsjø vil selvsagt komme med. Meningen er å lage en profesjonell film som viser idrettsaktiviteter slik de drives i dag, fra de aller minste og til de eldste. Man håper, når filmen blir ferdig, å få den distribuert gjennom Statens Filmsentral, slik at det store kinopublikum får kjennskap til hva som skjer. Filmen vil ellers bli tilgjengelig for institusjonspersonell innenfor åndssvakeomsorgen.

Kurs i vinter

I STUI's regi arrangeres i vinter skikurs for instruktører ved institusjonene. På Venabu Høyfjellhotell på Ringebufjellet blir kurs avviklet 17.—21. januar og 31. januar—4. februar. Til sistnevnte kurs vil også endel elever fra Furubo, Kirkenær i Solør delta og disse vil ventelig senere kunne instruere sine medelever på institusjonen.

For instruktører i Nord-Norge arrangeres et ukekurs 14. mars på Saltfjell Turisthotell.

Årets sommerleker på Bakkebø 13.—17. juni venter i år å samle 650 deltagere.

---

420 000 KRONER TIL VIDARÅSEN

Russens lysaksjon i høst innbrakte 420 000 kroner til landsbystiftelsen Vidaråsen i Andebu, og sjekken ble overrakt en gruppe av beboerne ved en høytidelighet i Chateau Neuf i Oslo i begynnelsen av januar.

Torbjørn Vindegg

gikk bort 10. januar i år, 84 år gammel.

Torbjørn Videgg var gårdbruker i Veggli. Med sin dynamiske personlighet deltok han aktivt i politisk, sosialt, humanitært og kulturelt arbeid, og mange vil minnes ham for hans samfunnsgavnlige innsats på mange felter.

Åndssvakesaken hadde en særlig plass i hans og hans hustru Kirstis hjerter. Den omsorg de to hadde for deres psykisk utviklingshemmede datter var rørende og nesten grenseløs. Fra første stund engasjerte Torbjørn Vindegg seg i Samordningsrådets arbeid. Han gikk inn for å fremme de psykisk utviklingshemmedes sak på det praktiske og dagsaktuelle plan, men med sitt fremtidsrettede vidsyn var han klar over at forskningen på dette felt var kommet alt for kort og at meget kunne oppnås ved intensivert forskning. Dette ønsket han og hans hustru å støtte, og 16. november 1968 opprettet de Eli Vindeggs Forskningsfond til fordel for psykisk utviklingshemmede. Dette fond ga han i årene fremover stadig nye bidrag, og ved hans død var det nådd opp i nær 250 000 kroner. Han har også tilgodesett fondet i sitt testamente.

For oss som hadde den glede å kjenne Torbjørn Vindegg personlig, vil han alltid stå i vår erindring som det høyreiste, aktive, saklige, kloke av og til steile, men alltid rettskafne og hjertevarme menneske. Vi bøyer oss i ærbødighet for hans store innsats og bevarer hans minne i dyp takknemlighet.

Christofer Lohne-Knudsen.

VI MINNER OM KONTINGENTEN

Ved gjennomgåelse av abonnementskartoteket viser det seg at mange ennå ikke har betalt kontingent for 1976. Det kan skyldes en forglemmelse og dere har nå sjanse til å rette på dette. Separat i posten sendes en postgiroblankett om dette.

Vennligst påse at avsendernavn og adresse stemmer med abonnentens navn og adresse. Det letter arbeidet for forretningsføreren.

Postgirokonto er nr. 9473, — bankgirokonto: 6222.05.01081.

★ VI ER INNSTILT . . . Fra side 2

landet over. Lokalmyndigheter må gis muligheter til å legge forholdene til rette slik at funksjonshemmede og vi andre kan leve **sammen** —side om side. Integrering betyr å organisere deler til større enheter. Med andre ord må psykisk utviklingshemmede få sin selvfølgelige plass i det lokale miljø, hvor deres nærvær hverken skal være besværlig eller kreve overbærenhet. Vårt mål må være å forandre holdninger — toleransegrensene må flyttes slik at alle mennesker knyttes sammen til én sammenhengende del i et funksjonelt samfunn.

Nytt fra Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Samordningsrådets årsmøte skal holdes i Oslo fredag 20. og lørdag 21. mai, med Oslo Støttelag for åndssvake som arrangør. Innkvartering skjer på Hotell Bristol, og man regner ankomstdag for utenbys deltagere torsdag ettermiddag (Kristi himmelfartsdag).

Tema i år vil dreie seg om organisasjonenes engasjement i relasjon til Stortingsmelding nr. 88. Presis formulering og detaljert program for årsmøtet vil foreligge i neste nummer av «Rapport».

*

Journalist Ruth Erlandsen

er sluttet som redaktør i «Rapport».

Såvel «Rapport»s abonnenter som andre lesere av tidsskriftet føler vel noe i retning av savn — tap.

Det tjener selvfølgelig ingen god sak å dramatisere forandringen.

Ruth Erlandsen er fremdeles et levende menneske — som før, og i tillegg journalist i NTB, fremdeles en nyhetsformidler med sans for medmenneskelige verdier, fremdeles en person følsom for psykisk utviklingshemmede — —.

Noen ord til — og så overskrides grensen til et festpyntet bilde av en journalist som egentlig best kan karakteriseres med uttrykk som redelig, uavhengig og rik. Om vi så føyer til ordet engasjement, blir bildet mer komplett, og vår begrunnelse for en enkel takk tydeliggjort.

Ruth Erlandsen — mangeårig redaktør i vårt tidsskrift — takk for fin innsats. Du har gjort tidsskriftet og oss tjenester vi setter pris på.

*

Journalist Åse Staude

er engasjert som ny redaktør i «Rapport».

Vi ønsker henne tillykke med oppgaven.

Det å formidle stoff som fremmer utvikling, holdninger og innsikt i vårt forhold til den psykisk utviklingshemmede, er en utfordring å vokse med for den villige, stor nok for den beste. (Dette er ment som program og som en verdsetting av den oppgaven du har fått.)

*

Kari Bredal

har takket av som formann i redaksjonskomitéen og som medarbeider i «Rapport» (Landet Rundt).

Kari Bredal fortjener takk for innsats gjennom mange år —. Jeg har en sterk følelse av at takk og fine ord er overflødig — ja, enda mer — uten kontakt med den virkelighet som har engasjert henne i alle år. Forholdet kan ikke klareres med en takk til slutt.

Det å tenke på — det å ta lærdom av — det å vinne nye mål, er mer enn takk, og kanskje mer enn nok for den som takker av.

SAMORDNINGSRÅDET
Arbeidsutvalget

Gunnar Brekke
formann.

Åpent brev til Ulla

Ruth Erlandsen.

Kjære Ulla!

I «Rapport»s første nummer 1977 vil jeg få skrive en attest og en kjærlighetserklæring til deg nu vi begge er ute av dansen — du som redaktør, og jeg som medlem av redaksjonskomitéen.

Attesten går ut på at du er en journalistisk begavelse av de sjeldne, fantasifull, ærlig, interessert, dyptpløyende, taktfull, energisk. Du er en lojal medarbeider som gjerne selv tar skylden for andres feil, og gir andre æren for egne bragder. Kjærlighetserklæringen går ut på at du er en verdifull venn, et klokt menneske, som man blir usigelig glad i.

Takk for alle årene vi har arbeidet sammen i «Hjerte-bladet»—«Rapport».

Din Kari.

Solgården gjenåpnet for psykisk utviklingshemmede

Spanske helsemyndigheter har nå godkjent Solgårdens utbedrede sanitæranlegg, vannforsyning m.m. Derved er det igjen gitt grønt lys for nye grupper psykisk funksjonshemmede. Helsedirektoratets rundskriv i høst forutsatte «lett» funksjonshemmede i hver reisegruppe — og fra samme institusjon. — Det arbeides med visse lempninger, her, opplyser kontoret for Ferie og Helsesenter for Psykisk Utviklingshemmede til «Rapport».

Det var ingen aprilspøk at de psykisk utviklingshemmedes eget feriehjem, Solgården, åpnet sine dører på den spanske middelhavskyst 1. april 1972. Interessen for tilbudet var stor og virket etter sine forutsetninger med ni måneders drift for psykisk utviklingshemmede og deres pårørende, og de resterende for andre funksjonshemmede. Etter første år hadde over 1000 klienter og deres pleiere hatt sine tre ukers ferie ved hjemmet.

Men epidemien som rammet feriegjestene på Solgården høsten 1975, og karantere etterpå, satte kroken på døren for psykisk utviklingshemmede.

I skuffelsen som oppstod var meningene delte. «Smitten fikk gjestene i Benidorm», hevdet noen. «Barna var smittet hjemme», mente andre. Instruksen fra Helsedirektoratet var klar: De meget strenge krav til sanitære forhold, som nødvendigvis må være tilstede blant så smitteutsatte grupper, gjorde det nødvendig å utbedre anlegget, Inntil godkjennelse fra spanske helsemyndigheter forelå, var hjemmet stengt for psykisk funksjonshemmede. Og kontoret for Ferie- og Helsesenter for Psykisk Utviklingshemmede satt igjen med to års venteliste.

Gjenåpning av Solgården

Helsedirektoratet har nå gitt grønt lys for nye grupper funksjonshemmede. Vannforsyning og kloakkforhold ved Solgården tilfredsstiller de spanske helsemyndigheters krav, og allerede i høst sendte man nedover en gruppe lett funksjonshemmede. Men for at også svakere grupper skal gis sjanse — som kanskje enda mer har behov for nye impulser og skifte av miljø — arbeides det nå med lempeligere vilkår for å komme med. Men foreløpig må det følges en restriktiv linje her.

Ny og bedre standard

I Solgårdens ene hus er nå installert egne toaletter med vask til hvert rom, og de øvrige vil etter hvert få samme standard.

Såkalte rekreative aktiviteter, såvel utendørs som innendørs — er utbedret siste år. Der er lekeplass med rutsjebane og gynge, håndball- og fotballbane. Innendørsrommene byr på diskotekopplegg, bingo, ludo etc. Her holdes også hyggeaftener, og i løpet av en tre ukers tur, avvikles både velkomstfest, midtfest og avskjedsfest.

Egen kirke

Solgårdens egen kirke har vært i drift i ett års tid. Den har 250 sitteplasser, og foruten gjester fra Solgården, kommer nordmenn fra den norske kolonien i nærheten til gudstjeneste hver søndag.

Solgården er blitt en integrert del av den lille fiskerlandsbyen Villajoyosa. På byens ukentlige torsdagsmarked er gjestene fra Solgården — med sine nyerhvervede, vidbremmede hatter — en selvfølgelig del av miljøet. Og når bystyret trenger lokale til sine samlinger er møtelokalet i kirkens underetasje vel egnet.

Skolebygget, som er Solgårdens siste tilvekst, åpnet sine dører for 20 spanske psykisk utviklingshemmede barn 27. januar i år. Spanske myndigheter betaler driften, og låner lokale på Solgårdens grunn.

Kontoret til Ferie- og Helsesenter for Psykisk Utviklingshemmede opplyser til «Rapport» at Solgården er forbeholdt pensjonister/reumatikere 15. des.—15. mars, og holdes stengt i den aller varmeste tiden om sommeren 1. juli—1. sept .De øvrige måneder vil Solgården være åpen for psykisk utviklingshemmede og deres pårørende og/eller

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

TRØNDERSK PELSDYRFOR A/L
Telefoner 20 274 - 32 898 - Trondheim

FYLLINGEN SLIP & MEK. VERKSTED
Telefon 48 591 — 6030 Langevåg

TH. HOEL A/S
Matvareforretning — Tipping
Kongensgt. 79 - Tlf. 23 710 - Trondheim

NIDARVOLL TREVAREFABRIKK
Telefon 35 265 — Trondheim

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

B.P. SENTERET - VUKU
B.P. Bensin og Olje — Aut. Bilverksted
Vuku — Telefon Verdal 70 734

VESTLANDSKE SPENNBETONG A/S
6063 HJØRUNGAVÅG - Tlf. 071/82 000-497

CORNELIUS M. HELGESEN
Blikkenslagerforretning
Telefon 48 538 — 6030 Langevåg

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

KÅRE BANG
Tannteknisk laboratorie
Gisle Johnsonsg. 5 — Tlf. 25 467
TRONDHEIM

HARALD HELGESEN
Trikotasje — Konfeksjon
Spesialforretning i Gutteklær
Carl Johansgt. - Tlf. 24 250 - Trondheim

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

Til venstre: Søster Marie Frøshaug og hennes partner i langsom vals. Til høyre: Det var full oppslutning rundt juletreet.

Juletrefest på Holmenkollen

123 glade festdeltagere hadde funnet veien til årets juletrefest på Holmenkollen Restaurant 10. januar i år. Invitasjonen denne gang gjaldt småhjemmene omkring Oslo, og Jorde Pleiehjem, Nedre Opsahl Pleiehjem, Brandval Sykehjem, Borgund Sykehjem, Furuheim Ungdomshjem, tre klienter fra Emma Hjorths Hjem og noen fra privatforpleining var tilstede. Med søster Marie Frøshaug og søster Gunhild Hasle ved Helsevernet for psykisk utviklingshemmede i Oslo som vertskap, fikk festen nettopp den stemningen som var forventet.

Mange kjenner hverandre fra tidligere sammenkomster, og gjensynsgleden var åpenbar. Selv klienter og pasienter som deler tilværelse til daglig, blir som nye for hverandre i festantrekk og andre omgivelser.

Riktig julestemning skapte sprakende bål og pyntet juletre i den høyloftede peisestuen på Holmenkollen, med et forrykende snevær utendørs. Det var tale av res. kap. Sverre Smebye fra Ris menighet, førsteklasses bevertning og full oppslutning i gang rundt juletreet. Stor stemning altså, og hverken alder eller rullestol var til hinder for deltagelse i dansen etterpå.

---

pleiere. Tre ukers tur, med alle utgifter dekket, vil koste kr. 2 200,—, og man tar sikte på å arrangere nye gruppereiser etter hvert som innmeldingene kommer.

Det foreligger også planer om gruppereiser for institusjonspersonell med familier 22. juni—6. juli. Rundskriv om dette følger senere.

Bestyrer på Solgården er sykepleier Bjarne Nilsen. Det øvrige personale er spansk.

LIE's KOLONIAL EFTF.
Innehaver: Trond Tønnessen
Alt i Dagligvarer
Damhauggt. 15 - HALDEN - Tlf. 81 735

BYGGEVARER A/S
Stenerød - HALDEN - Telefon 84 880
STAR
kjøkken- og garderobeutstyr

OTTO E. ANONSEN
Blikkenslagermester
Bakbanken, Halden — Telefon 83 439
Byens største utvalg i
Plastmo Takrenner og utstyr

H-Pannen
HAFRSFJORD INDUSTRI A/S
Telefoner 90 003 - 90 049 — Stavanger

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — **Telefon 68 391**

Spar penger og sett dem i banken
da blir det renter og velstand
HALSE og HARKMARK SPAREBANK
4500 MANDAL — Telefon 61 833

ASBJØRN STRØMMEN
Alt i Kolonial — Melk — Brød
Paul Fjærmestads vei 19 — Trondheim
Telefon 38 703

A/S HALDENS TEPPER
Prod. av Axminster tepper og ryer
Postboks 57 - Tlf.(031) 92 770 - 1790 Tistedal

H. ANDERSEN
Bøker - Papir - Hobby
Storgt. 16 - HALDEN - Tlf. 82 424

E. EDVARDSENS ELEKTRO
Installasjon - Service - Belysning
Storhamargt. 12 - Hamar
Telefon 21 608 - 21 609 — privat 21 610

P. O. ENEBAKK
Tømmermester - Bygningsforretning
Munhaugtveita 1 — Trondheim
Telefon 27 644 - Privat 58 347

MANDAL MOTOR OG SVEISEVERKSTED
Mandal — Telefon (042) 63 083

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 — Trondheim — Tlf. 29 263

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

NYE BØKER

Tordis Ørjasæter:

BOKA OM DAG TORE

«Er det riktig av meg å skrive slik jeg kommer til å gjøre? Jeg får ikke spurt min sønn. Han ville ikke forstå spørsmålet. Jeg tror bare ikke jeg har lov til å la være.» Tordis Ørjasæter forteller om Dag Tore — en mentalt tilbakestående tyveåring, om hans liv og utvikling.

Det er en bok om umenneskeliggjørelse satt i system, om hjelpeløshet, ensomhet og uro. Men ut fra linjene lyser hele tiden kjærlighet og respekt for sønnen, og en ukuelig vilje om aldri å gi opp. Ved siden av å være en mors dokument, inneholder boken også kritikk. Kritikk mot de store institusjonene, mangel på økonomisk og praktisk hjelp — og umyndiggjørelse. Et stadig tilbakevendende tema er ønsket om medansvar.

Manglende samarbeid mellom ekspertgrupper og foreldre fører til umyndiggjørelse for den funksjonshemmede og foreldrene. Boka om Dag Tore er en utfordring til enhver som måtte lese den — til politikere, foreldre og menigmann. Slutten av boka er imidlertid full av håp og oppmuntring. «Dag Tore — tyve år gammel — er underveis».

☆

Dag Engen:

FORLATT UNDERVEIS

I Dag Engens «Forlatt underveis» skisserer han opp et nærsamfunn som samfunnsmodell, et likevektssamfunn hvor solidaritet og samhørighet, kjærlighet og naturlig omsorg strekker seg utover til alle grupper. Det er i et likevektssamfunn et mål i seg selv det å være menneske, å tilhøre en gruppe og være en del av naturen. Noen vil si at det er utopi å forandre samfunnet radikalt. Dag Engen hevder at det er utopisk å tro at vi kan klare oss uten.

På bakgrunn av Gro-saken, som forfatteren kjenner fra innsiden, behandler han situasjonen for tapere i konkurransesamfunnet. Og dem

Oslo — Hølen — Lierbyen — Ås — Austmarka — Skien
Stavanger — Mandal — Namsos — Nesttun

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

AUSTMARKA LANDHANDLERI
Ass. Landhandleri
Inneh.: O. Asak
Austmarka — Telefon 28 221

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 19 10 00

S. E. THORESEN & CO.
Trykkeri og papirindustri
Østre Aker Vei 101 — Tlf. 22 60 38
OSLO 5

FORRETNINGSTRYKK A/S
Telefon 20 554 — Storgt. 12
8000 BODØ

BESØK
OLAF HYGGEN's HAVESENTER
Kjellstad - 3400 LIERBYEN - Tlf. 84 67 02

SVERRE EIDE
Entreprenørforretning
Hinna — Stavanger — Tlf. 75 313

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

VELKOMMEN INN TIL
ÅSHEIM SERVICESTASJON
v/Jan Larsen — 1430 ÅS
Batteriservice - Dekkservice - Pluggservice
Motorvask - Kvikkvask - Smøring

SKJERNØY HANDELSLAG
Ass. Landhandel
Postadresse: Skjernøysund
Telefon Mandal 68 591

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

HUNDSETHS GARVERI
Hestmarka - Namsos - Tlf. 72 172

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

SVEISESERVICE A/S
Namsos — Telefon 72 495 - Priv. 73 198
Spesialitet:
Produksjon av Strekkmetall utetrapper

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 27 59 90 - 27 59 91
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

blir det stadig flere av. Vi blir født inn i en verden av helter, foregangsfolk, krav og forventninger, hvor de produktive bestemmer spillereglene. Jo mer utviklet vårt samfunn blir, dessto mindre egnet for mennesker, hevder forfatteren.

I vår iver etter å oppfylle Jerusalem-deklarasjonens ideelle mål — å gi den psykisk utviklingshemmede samme rettigheter som andre samfunnsborgere, og uavhengig av funksjonsgrad utvikle evner og muligheter maksimalt — fratar vi ham retten til å være seg selv, å bli godtatt som den han er. De handicappede har værsågod å leve i kronisk anspenthet for å oppfylle det umulige. For hva er rettigheter uten muligheter til å utnytte alle reserver? spør Dag Engen.

Kanskje er samfunnet funksjonshemmet? Kanskje kunne vi heller konsentrere oss om **vårt** største handicap — vår manglende evne til medmenneskelighet. Penger har satt oss i stand til å slippe unna plikter, samvittighet og omsorgsbehov. Institusjonslivet er et kunstig samfunn, erklærer Dag Engen, hvor medlemmene som bor der aldri har sjanse til å være seg selv, være medmennesker, men hele tiden tvinges til å spille rolle som terapeut, pedagog, vokter, pasient.

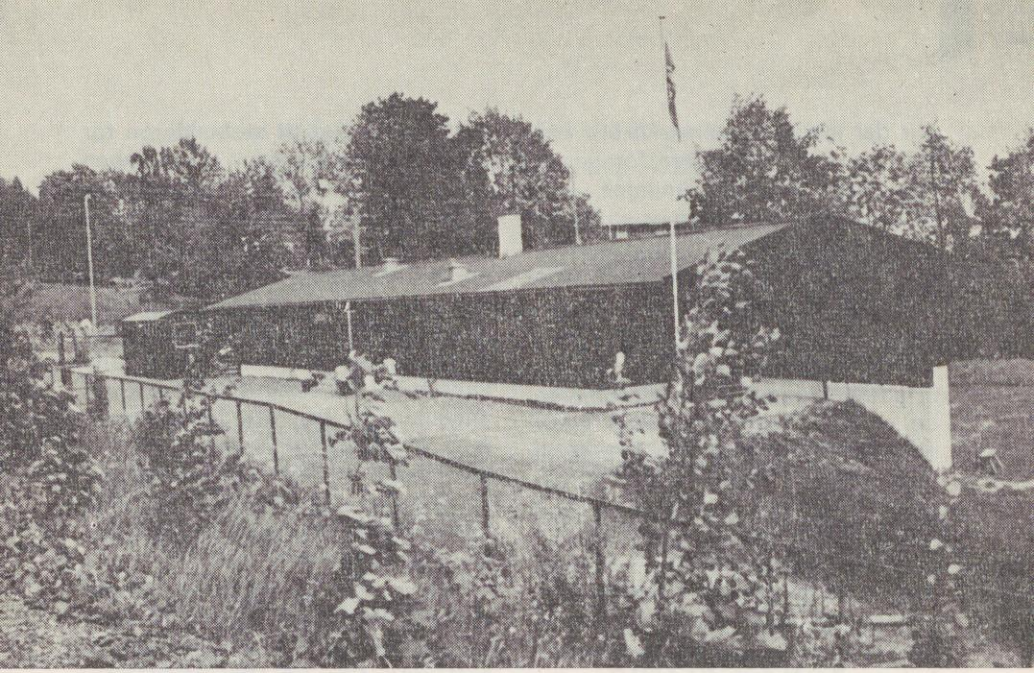
Omsvøpsløst sammenligner forfatteren de store institusjoner med varehus, som er opprettet for spesialistenes skyld, hvor de kan drive forskning, undervisning, ha sitt faglige miljø, mens klientene uthungret etter kontaktmuligheter, alltid trekker det korteste strå.

Må vi tilbake til steinalderen for å finne et nærsamfunn? Dag Engen mener ikke det. Og fra mennesker i U-land har vi mye å lære om det å være menneske. Sosialomsorgen må stå sentralt i lokalsamfunnet. Den må oppleves som alles anliggende, slik at den handicappede ikke gjemmes bort, men tas med i alle kulturelle aktiviteter. Det kreves engasjement fra hele lokalsamfunnet, plikt- og ansvarsordning for alle, med direkte støtteordninger til nødstedte familier. Med direkte familiehjelp ville det ikke ha vært Gro-sak.

Boken er tankevekkende og stimulerer til nytenkning. Uhyre samfunnskritisk er den vel egnet til debattemne. Enn om Dag Engen som ser alt så klart, tydeligere hadde formulert hvordan den nødvendige omveltning, som han mener må skje ved forbigående voldsbruk, skal komme de svakeste grupper til gode?

HØRT I FORBIFARTEN:

Sammen med to damer fra Støttelaget var Dag fra Haraldheimen på bytur før jul. De besøkte «Vi vil»-festvalen i Chateau Neuf, var i Stortinget — og på innkjøpsrunde. Nysneen gjorde veiene såpeglatte, og turen hjem fra trikkeholdeplassen var besværlig. Hvordan skulle de komme hjem med liv og lemmer i behold? undret damene. Dag var helt ubekymret. — Ingen problemer for meg, sa han. — jeg går jo i følge med Støttelaget.

Leikvoll skole og Dagsenter i Asker. (Foto: Budstikka.)

Funksjonshemmede barn får hjelp til selvhjelp

De skiller seg egentlig ikke så mye ut fra andre barn der de kommer med sekkene sine for å begynne en ny dag. Alle har sin egenart. Noen er utadvendte og villige til å favne hele verden. Gleden over å være til er åpenbar, og tillitsfullt møter de dagen med et smil. Andre er sky og reserverte, avventende i sin holdning til verden omkring. De har foreløpig en trygg tilværelse her. Felles for alle er at de trenger en spesiell motivering og oppmuntring i sin skolegang, og samfunnet har satt merkelapp på dem: psykisk utviklingshemmede.

Det var Asker Røde Kors Barnehjelp som opprettet Leikvoll Skole og Dagsenter i Asker utenfor Oslo i 1969. Driften har siden vært fylkesadministrert, og hjemmet fungerer som et aktivitets- og skoletilbud for 22 elever fra Røyken, Asker og Bærum.

I lov om grunnskolen har alle elever rett til ni års læring i samsvar med evner og forutsetninger. Mønsterplanens forskrifter om hjelpetiltak og spesialundervisning er romslig og gir muligheter for kunnskaper av ymse slag. Grensene blir med andre ord satt av elevene selv

— og ikke av skoleloven. Og på Leikvoll er tre spesiallærere, arbeidsterapeut, musikkterapeut, vernepleier, logoped, arbeidsleder, gymnastikkinstruktør, assistenter og timelærere beredt til å møte utfordringene Her blir ikke elevene belastet med pensumpress, og konkurransementalitet i vanlig forstand er knapt merkbar. Likevel må det stilles krav. Det tales om **individuell progresjon,** å kunne strekke seg over sitt kompetansenivå. Hjemmets bestyrer, Marie Sibbern, uttrykker det slik:

— Vårt siktemål er å gjøre elevene mest mulig selvhjulpne i dagliglivet og i samfunnet utenfor institusjonen. Jo tidligere opplæringen begynner, dessto gledeligere resultater. Kunnskaper og ferdigheter som andre barn tilegner seg ved egen hjelp, kan funksjonshemmede bare oppnå ved systematisk trening. Elevene skal ikke stille med tilleggshandicap. De **må** utsettes for læring.

— Hvordan foregår opplæringen?

— Når læreevnen er begrenset, må alle aktiviteter bli satt inn i en sammenheng som elevene kan oppleve som meningsfylt. Vi må søke å gjøre dem i stand til å mestre dagliglivets praktiske og sosiale situasjoner. Visse ordensregler er nødvendige i dagens forskjellige gjøremål, og de fleste er i stand til å lære dem ved systematisk trening.

— Funksjonshemmede barn har ofte liten erfaring i omgang med andre mennesker. Her får de mulighet til å kunne omgås andre på en trygg og naturlig måte, ved å tilhøre en gruppe. Sosial trygghet er en forutsetning for å komme videre. Elevens egenart hans personlighet, kommer ofte frem først når han føler seg trygg, og vi har da noe å bygge på.

En dag på Leikvoll

Jeg har to øyne som
jeg kan se med,
og munnen kan jeg
blant annet le med,
og jeg kan smake
og jeg kan høre,
og selv bestemme
hva jeg vil gjøre
— og jeg kan lukte
en appelsin,
og jeg kan føle
med hånden min,

synger Siv og Sissel og Yngve og Erling og alle de andre elevene. I musikksamlingsstunden hver onsdag morgen samles elevene og hjemmets ansatte rundt stundens naturlige midtpunkt, musikkterapeut Jorun Mantor. Atmosfæren er glad og tillitsfull. Vi strekker armer og peker på nese og hake og tær, vi danser bomsadeisi med alvorlig konsentrasjon, forandrer rytme til Prøysens kjente «Kom hit no kjerring, så tek vi en dains». Min unge partner fører hele tiden med sikker rytmefølelse. Det er neppe tilfeldig valgte leker eller sanger vi deltar i. Vi forener hele tiden det nyttige med det behagelige.

— Vi arbeider helt bevisst her, fastslår fru Mantor. — I læresituasjonen må elevene være motiverte,

og opplegget må hele tiden være lystbetonet. Elevene flest er glade i sang og musikk. Den taler til det innerste i deres vesen. Der annen kommunikasjon ikke når frem, greier ofte musikken det. Sangene og lekene vi velger smugler inn nye ord, fargetrening, sansebegrep, motorisk trening, oppøving av konsentrasjon og hukommelse. Mongoloide barn, som vi har ganske mange av her, er ofte svært rytmiske, og resultatet kan være gledelig.

Samarbeid kan flytte grenser

Senere på dagen blir elevene inndelt i tre grupper med forskjellige arbeidsoppgaver. Innenfor gruppene tas 1—3 elever ad gangen ut i et tilstøtende rom for individuell undervisning. I ett av grupperommene får jeg i foræring en fargesprakende, gul løvetann, malt på strie. Som et resultat av intens konsentrasjon og skaperglede stråler den omkapp med den glade giver. En gang var pjokken drosjesjåførens «skrekk». Hans utstyrlige adferd manglet helt og holdent disiplin.

— Vi har mange eksempler på hvordan ubalanserte elever, som lærer seg å følge en rutine på daglige gjøremål, får en indre ro og evne, som er en klar forutsetning til å ta imot også på andre områder, sier fungerende skolestyrer Kristin Grov. Vi er selvsagt helt avhengige av nær kontakt og samarbeid med hjemmene. Bevisst samarbeid mellom lærer, terapeut og foreldre kan flytte grenser.

Selvhjulpen i det daglige

Lunsjbordet ble innbydende det, takket være Erlings og Carins kjøkkentjeneste. Etter 12—15 turer ned i kjøkkenet i underetasjen hadde Carin hentet det nødvendige utstyr, samtidig som hun med myndighet påla sultne, stadig kretsende medelever å vaske hendene før måltidet. Erling plasserte knivene på høyre side av asjettene, glass eller kopper avhengig av hvor de forskjellige har faste plasser. Brød, melk, smør, leverpostei, gaudaost, pølse — alt ble omhyggelig fordelt i passelig avstand fra hverandre.

På denne måten får elevene utfordringer som de kan greie ved litt anstrengelse, og gleden ved å være til nytte er åpenbart. Man aner hele tiden den oppdragende hensikt disse gjøremålene har.

— Kan du sende meg brød, Marie? Hold deg for munnen når du hoster, Espen! Kan du sende meg gjetost, Siv? var dempende replikker fra forsamlingen.

I rettferdighetens navn skal innrømmes at sultne småbarn også glemte seg. Man strakk seg over bordet for å ta mer brød — eller reiste seg før alle var forsynte. Men øyeblikkelig ble man vennlig, men bestemt irettesatt.

— Hvilke ønsker for fremtiden har De for elevene, Marie Sibbern?

— For de nærmeste årene håper vi på større plass. Vi arbeider med utvidelsesplaner for å kunne gi større tilbud til de elever vi allerede har. Vi har også barn på venteliste, og vårt håp er å kunne ta imot ytterligere 10-12.

«GODT UTGANGSPUNKT FOR VIDERE DRØFTINGER»

Lærernes innstilling til NOU 1976: 24 Undervisning ved sosiale og medisinske institusjoner, foreligger

Norsk Lærerlag har i sitt landsstyre avgitt innstilling til NOU 1976: 24, Undervisning ved sosiale og medisinske institusjoner, gjengitt i sin helhet i Norsk Skoleblad nr. 1, 1977. Sentralt i innstillingen står undervisningsbegrepet, og Norsk Lærerlag er enig i at ethvert individ må ha krav på opplæring i forhold til sine evner og anlegg, og at utviklingstilbudet til de funksjonshemmede må ha som siktemål å påvirke individets totalfunksjon.

De ønsker å understreke nødvendigheten av at det **må** være grensesettinger for hva som er skolens ansvar — og hva som ikke er det.

— Sett i større sammenheng håper jeg myndighetene viser vilje til å legge forholdene tilrette for de evnemesige ressursvake i samfunnet. Nå venter vi handling etter alle ordene. i ønsker vernede leiligheter. Vi ønsker utbygging av praktiske yrkesskoler, som i samarbeid med vernede bedrifter kan gi dem beskjeftigelse. Her må legges andre mål enn størst mulig lønnsomhet. Det er en menneskerett å få være til nytte.

Innsikt i spesialpedagogisk undervisning

Skolens ansvarsområde for opplæring/undervisning må forutsettes ledet av en person med spesialpedagogisk utdanningsbakgrunn. Det må være en forutsetning at skolen kan knytte til seg personale fra ulike andre yrkesgrupper. Det «kjøpes inn» tjenester, og virksomheten vil klart kunne sies å være ledet etter pedagogiske prinsipper.

Norsk Lærerlag mener det må være en selvfølge at alle lærere sikres et minimum av innsikt i spesialpedagogisk undervisning — først og fremst gjennom sin grunnutdanning For lærere som ikke har fått slik opplæring, må Kirke- og Undervisningsdepartementet avsette midler til etterutdanning, understrekes det blant annet.

PP-tjeneste

Norsk Lærerlag presiserer at den pedagogisk-psykologiske tjeneste som i dag er etablert innen de større institusjonene, fortsatt bør eksistere og inngå som et ledd i den samordnede, pedagogisk-psykologiske tjenesten i distriktet.

Videreutbygging av PP-tjenesten må også kunne omfatte reiselærere.

Så lenge det finnes elever som overføres fra institusjon til vanlig skole, vil det være behov for reiselærervirksomhet. Reiselæreren vil kunne sørge for kontinuitet i undervisningen og hjelpe til med råd og veiledning — og jevne ut overgangsproblemer.

Behov for læreplaner og læremidler

Med det utvidede undervisningsbegrep og utviklingssiktemål som utvalget foreslår, er det helt påkrevet at lærebøker/læremiddelspørsmålet i videste forstand blir gjort til gjenstand for forskning og andre former for utviklingsarbeid. Dette arbeid må ledes sentralt av Kirke- og Undervisningsdepartementet. Det vises i denne sammenheng til Lov om grunnskolen § 7, nr. 7:

> «Departementet skal syta for at det blir utbreidd lærebøker og andre læremiddel for spesialundervisninga og hjelpemiddel for rådgjevingstenesta. Jfr. § 38 nr. 3».

Effektivitetskrav

I tillit til Mønsterplanens målsetting om individualisering og differensiering, håper man fra lærerhold å unngå dagens krav om **effektivitet,** og påpeker at slikt krav ikke må forankres i institusjonsskolene.

Konklusjoner

Norsk Lærerlag finner grunn til avslutningsvis å gi en oppsummering av a) de prinsipielle synspunkter som er nevnt i uttalelsen og b) de spørsmål vi mener bør gis avklaring eller utredes nærmere.

a) Prinsipielle synspunkter

Norsk Lærerlag mener at:

— utviklingstilbudet til de funksjonshemmede må ha som siktemål å påvirke individets totalfunksjon, og må forutsettes organisert og ledet i et tverrfaglig miljø,

— enhver faggruppe innen det tverrfaglige miljø må ha krav på å beholde sin yrkesidentitet,

— undervisningsbegrepet må bli sterkt utvidet for elever som får undervisning ved institusjon,

— det må være grensesettinger for hva som er institusjons**skolens** pedagogisk utdanningsbakgrunn,

— det bør være egen skolelederstilling ved institusjonsskolen når undervisningsvirksomheten ved institusjonen har et omfang som tilsvarer minst én lærerstilling,

— institusjonsskolene må sentralt være administrert av Kirke- og undervisningsdepartementet,

— bestemmelser vedrørende timetall og refusjon bør følge den ordning som gjaldt til og med skoleåret 1975—76 på grunnlag av Folkeskoleloven av 1959,

— sosial og medisinsk plassering i heimen må aldri finne sted **mot** foreldrenes ønske på den måten at de blir påvirket eller presset til å gå med på en slik løsning,

— spørsmålet om tid til organisert samarbeid mellom lærere og andre yrkesutøvere må henvises til forhandlinger mellom

RAPPORT

Utgiver: Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité:
Kari Bredal, Alfhild Hansson, Else Hansson, Knut Werner

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Norsk Sykepleierforbund
Redd Barna

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR 22. ÅRGANG 1976

Trykt i Grafia Boktrykkeri, Oslo

Side

UTBYGGING AV HELSEVERN FOR PSYKISK UTVIKLINGSHEMMEDE

Camping er populært 1
Tilsynsutvalgene har for stor arbeidsbyrde 6
Foreldrekritikk berettiget — legene vet for lite 8
Foreldre og sentralhjem 19
Landet Rundt 22, 62, 101, 142, 182, 221
Nedtrapping av sentralhjemmene 49
Nordisk symposium om hjelpemidler 57
Kirkerådet med arbeidsgruppe for psykisk utviklingshemmede 58
Rettssikkerheten i fare (NFPU) 61
Fortsatt tilskuddsordning for bygging av skolelokaler 81
Kravene må fremmes med større slagkraft 83
Støttelaget som bygget Europas første daghjem 86
Sør-Trøndelag planlegger undersøkelse av omsorgen 96
Gave til Staten ble effektivt pressmiddel 98
Opplæring av foreldrerådgivere 121
«Frihetsbrev» for klienter i institusjoner 161
Styret har liten reell innflytelse 166
Fylket bør eie og drive institusjonene 173
Med Omsorgen i diplomatlosjen 201
Landsplan for fordeling av midler 202
Tverrpolitisk enighet om bedre omsorg 204
Kirken må ta igjen det forsømte 207
Fagre ord og løfter sikrer ingen god omsorg 211
Integrasjon — ødelagt begrep i skoleverket 213

UNDERVISNING — BEHANDLING — ARBEID

Svensk forsøk med konfirmantleir 4
Et samarbeidsopplegg fra stor avdeling 16
Mangelfull og tilfeldig undervisning av medisinere 41
Tidlig-stimulering på Trygdekassen 43
Fordobling av pleiepersonale og spesialister 46
Opplæring skaper ikke roligere arbeidsforhold 85
«La ikke offentlige organer drepe frivillig innsats» 89
Omsorgen inn i universitetsmiljø 124
Statens plikt å sikre lik omsorg 125
Nesten alle Følling-barn oppdages i tide 140
Ingen læreraksjon — men løpende kontakt 165
Imponert, men rystet over amerikansk omsorg 177

Side

Tretten pluss fem i Oslo 179
Barnet i det skjulte Norge 216
Enighet om integrering, ikke om tempoet 220

FORELDRE — FAMILIE — PERSNALE

Om å bli foreldre til funksjonshemmet barn 55
NFPU: «Bort med vanlig og integrerte elever» 171
Mer sosial-pedagogisk vernepleierutdannelse 178
Slipp mennene til 178
Vaskehjelp på vandring 181
Honnør i Stortinget til foreldreinnsats 208
Vernepleiere mot endret utdannelse 219

FORSKNING

Oppdages ikke før i skolealder 4
Forskningsfondene tar imot søknader 4
Økt risiko ved store alkoholskader 88
67 000 kroner til åtte forskningsprosjekter 133

SAMORDNINGSRÅDET — ORGANISASJONER

Samordningsrådets årsmøte i Trondheim 5
Samordningsrådets møte i Molde 6
Ny forretningsfører «Rapport» 22
Redaktøren har flyttet 22
Kongens heder — Gerd og Gunnar Brekke 42
Samordningsrådet 25 år 48
Nytt fra Samordningsrådet 53, 82, 165
SOR: «pågående pressgruppe» 136
Har du betalt «Rapport»? 164
Huskelappen 207
Nordisk symposium foreldre/personale 221

DIVERSE

Gunvor Heier in memoriam 5
Overlege Chr. Lohne-Knudsen slutter 7
700 gjester hos ny ordfører 21
Avdelingsleder ønskes — Litun 44
Søkelys på stikk-kontakten 60
Nordisk samarbeid om skoleinformasjon 93

Side

Huller i det sosiale sikkerhetsnett 95
Hilsen til Erling 123
8200 under omsorg 140
«Vi vil» festivalen 1976 141
To svenske bøker til anmeldelse 168
Hørt i Stortingsdebatten 215

Henvendelser om abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473. — Bankgirokonto 6222.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. — Kontingenten er kr. 15,— pr. år.

Henvendelser angående annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1. Bankgiro 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktøren Åse Staude, Homans vei 18, 1310 Blommenholm.

organisasjonen og myndighetene,
— gjensidig representasjon i de styringsorgan som er etablert ved skole og ved institusjon må gjennomføres som en fast regel,
— det må avsettes midler til etterutdaninng for lærere som ikke har fått spesialpedagogisk opplæring gjennom sin grunnutdanning,
— PP-tjenesten med hjemmel i Lov om grunnskolen, bør få hovedansvaret for koordinering og kanalisering av oppgaver vedrørende de ulike rådgivningsinstanser i distriktet,
— institusjonene bør ha det finansielle ansvar for utbygging og drift av undervisningsarealer,
— skoleverkets ekspertise bør trekkes inn i arbeidet med planlegging av undervisningsarealer hva angår størrelse, art, utforming og utstyr,
— det økonomiske ansvarsforhold for spesialpedagogiske tiltak bør fordeles mellom grunnskole, videregående skole og voksenopplæring etter elevenes normalinndeling i alder,
— det må snarest utarbeides **egne** planer for undervisning ved de ulike typer av institusjonsskoler.

b) Spørsmål som bør gis avklaring eller utredes nærmere.

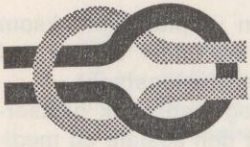
— utsagnet om «ledelse etter pedagogiske prinsipper».
— Retningslinjer for ledelse av den enkelte institusjon i henhold til institusjonens egenart og størrelse.
— Hvilken opplæringsvirksomhet hører inn under **skolen** ved de ulike institusjonstyper.
— Sosial og medisinsk plassering utenfor den sosiale og medisinske institusjon.
— Nærmere vurdering av om ansvaret for den sosiale og medisinske service i spesialskoleverket bør overføres fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Sosialdepartementet.

Åndssvakesakens Forskningsfond kan i 1977 utdele en del midler til forskningsoppgaver. Fondets oppgave er å støtte forskning på alle områder som kan tjene til større forståelse av årsaksmekanismene ved åndssvakhet (Psykisk utviklingshemning) og føre til bedre metoder for behandling og opplæring. Kliniske forskningsprosjekter ved åndssvakeomsorgens institusjoner skal gis fortrinnsrett til halvdelen av de årlige bevilgninger. Søknaden må være innsendt til fondets styre innen 15. mars 1977, adresse: advokat Kaare Jønsberg, Torggaten 10 III, Oslo 1.

Nærmere opplysninger og søknadsskjema fåes ved henvendelse samme sted, telefon 33 17 97.

*

Eli Vindeggs Forskningsfond til fordel for Psykisk Utviklingshemmede, kan i 1977 utdele endel midler til forskningsoppgaver. Henvendelse som anført til Åndssvakesakens Forskningsfond.

LANDET RUNDT

Troms

Det arbeides med at det skal bli flere nye turer til Solgården neste år. Det er ennå ikke endelig bestemt hvilke tider, men det blir turer til våren og høsten. Solgårdens nye forretningsfører går også sterkt inn for at Nord-Norge skal bli tilgodesett med direkte fly til dette formål.

Lenvik kommunestyre har godkjent vedtekter for Bakkely heim for psykisk utviklingshemmede, en stiftelse som kommunen har opprettet sammen med Nord-Norges Åndssvakehjem og Midt-Troms Foreldreforening for funksjonshemmede. Vedtektene er identiske med godkjente vedtekter for Solborg daghjem i Tromsø.

Nordland

Nord-Norges Åndssvakehjem på Trastad vil sannsynligvis inngå avtale med Harstad Sanitetsforening om midlertidig leie av fødehjemmet, antagelig fra begynnelsen av inneværende år. Trastad er interessert i å benytte hjemmet året ut for å ha «et sted å være» i forbindelse med diverse ombygningsarbeider på Trastad.

«Stiftelsen Nord-Norges Åndssvakehjem» har også planer om ombygging av en institusjon med 16 plasser på Sortlands prestegårds eiendom. Meningen er å bygge 2 paviljonger på 400 kvm, den ene som boligpaviljong for institusjonens pasienter og den andre som aktivitetsbygg med plass til administrasjonslokale. Byggesummen antas å komme på ca. 5 millioner kroner. Fylkessykehusets styre i Nordland har hatt saken til behandling. Selve våningshuset på prestegården er ikke tenkt brukt til institusjonens formål, men planen er å be-

«LANDET RUNDT» FÅR NY REDAKTØR

Samordningsrådets sekretær, advokat Kaare Jønsberg har nå overtatt den faste spalten «Landet Rundt», som er å finne bakerst i bladet.

Referat fra lokallagenes virksomhet, deres planer og aktiviteter av ymse slag, kan være både nyttig og lærerik lesning, og som fru Kari Bredal gjennom flere år har skjøttet så samvittighetsfullt. Det er et tidkrevende arbeid å redigere denne spalten, og vi ser med glede frem til advokat Jønsbergs innsats.

nytte den i forbindelse med utdanning av betjeningen innen omsorgen for psykisk utviklingshemmede i landsdelen.

Nordland fylkesting har som en prøveordning for 1977 bestemt at psykisk funksjonshemmede som kan behandles ved vanlig tannklinikk, gis gratis behandling ved Folketannrøktas klinikk fra 1/1 1977. Pasientene skal få rett til refusjon av reiseutgifter for seg og nødvendig reisefølge, begrenset til 1 person.

Sør-Trøndelag

Bladet «Arbeidets Rett», Røros, har en stor reportasje fra de vernede boliger for psykisk utviklingshemmede på Mæland, noe som karakteriseres som en av landets beste institusjoner. Det anføres at det her er mulighet for å bo nær familien, hvilket betyr svært meget for de psykisk utviklingshemmede i Holtålen, og karakteriseres som landets heldigst stilte. De vernede boligene på Mæland angis å fungere tilnærmet Stortingets målsetting med desentraliserte institusjoner, sier ansvarshavende for de psykisk utviklingshemmedes nyetablerte institusjon ved slagghaugene i Bergstaden, Georg «Goggen» Pettersen. Beboerne i institusjonen ansees nå for å være helt integrerte i lokalsamfunnet i Bergstaden, som neppe kan merke at den finnes. Tidligere har flere av de utviklingshemmede vært på Klæbu Pleiehjem, hvorfra veien hjem ble svært lang. Derfra kan dog bestyrer Odd G. Pettersen be om hjelp og ekspertise. Men de vernede boliger på Meland er en frittstående institusjon.

Havernesstoggo i Sælbu ble offisielt innviet i desember i fjor under deltakelse av representanter fra fylket, Klæbu og Selbu. Sykehussjef Børve uttrykte sin glede over Havernesstoggo og syntes det var en stor dag for dem som bodde der og han så det som et fremskritt i denne omsorgen, med dette og lignende hjem i de forskjellige kommuner. Formannen i styret for Klæbu Pleiehjem bragte hilsen og gave fra styret på Klæbu og direktør Kleiven overrakte et teppe fra Klæbu Pleiehjem laget av klienter på Klæbu. Han benyttet også anledningen til å takke søster Kirsti for nedlagt arbeid i omsorgen for de psykisk utviklingshemmede gjennom mange år og håpet at hun fortsatt ville stå som en ledende skikkelse i omsorgen ennå i lang tid.

Gave ble også overrakt av Alfred Græsli på vegne av Solgløtt og av fru Alma Stokke, på vegne av Sanitetsforeningen m/flere.

Sogn og Fjordane

Fjaler kommune arbeider med et senter for psykisk utviklingshemmede i Dale. Kommunen har tidligere hatt kr. 20 000 til planlegging og det er vedtatt at Fjale Helselag skal stå ansvarlig for reising og drift av bygget. Omkostningene ved prosjektet er foreløpig beregnet til kr. 7 400 000, og det er arkitektene Håvland og Brochmann som har stått for planleggingen i samråd

med plannemnda, Helsedirektoratet og Helsevernet for psykisk utviklingshemmede — område 3.

Møre og Romsdal

Da Møre og Romsdal fylke bygget Sykkylven Daghjem, ble det gjort i tilknytning til den nye Ullavik barneskole. Daghjemmet er tiltenkt psykisk utviklingshemmede i alle aldersgrupper. Da institusjonen startet virksomheten i høst var det i lånte lokaler. Etter hvert har også daghjemmets fløy blitt klart for innflytting og for tiden er den inne i en innkjøringsperiode. Førsteinntrykket hos de ansatte er at lokalene ser ut til å fungere fint. Daghjemmet er bygget for å kunne ta imot 25 elever i alderen 6—16 år, men det er meningen å gi tilbud også til dem som er yngre og eldre enn dette. Elevene kommer fra alle deler av kommunen, og de reiser hjem hver dag. Det blir sett på som en stor fordel at institusjonen ligger så nær hjemmet. Hjemmet. har egen sjåfør som henter dem som bor nærmest og kjører dem også hjem, mens andre må reise med buss på egen hånd.

Styrer Liv Eikrem opplyser at på grunn av aldersforskiellen deles elevene i 2 grupper, slik at man kan arbeide på 2 ulike nivå. De har da også stort sett forskjellige aktiviteter.

Bergen

Vestlandsheimen gjentar i år suksessen fra i fjor med å arrangere vinterleker på Kvamskogen for psykisk utviklingshemmede fra Bergen, Hordaland og Sogn og Fjordane. Lekene avvikles i dagene 20.—23. mars, og en regner med bortimot 275 deltakere. Lekene vil omfatte langrenn, hopp, utforrenn og aking i stor og liten løype.

Internat med 30 plasser skal bygges ved Haukås åndssvakehjem, og fylkets helse- og sosialstyre har oppnevnt en byggekomité

Hordaland

Odda Røde Kors har tidligere fremsatt et tilbud overfor kommunen om en avlastningsordning i helgene for foreldre med psykisk utviklingshemmede barn. Dette tilbud som har funnet sted ved Rabben barnehage har vist seg usedvanlig vellykket. Imidlertid reiste det ekteparet som tok på seg dette arbeidet fra Odda i sommer, og det har ikke vært mulig å finne erstattere i høst. Odda Røde Kors har imidlertid greid å få tak i et ektepar som er villige til å ta på seg ordningen — skjønt med en prøvetid. Det er ekteparet Audhild og Geir Engesæter. Saken har vært forelagt foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede, som har uttalt seg positivt. Det samme har nå sosialstyret i Odda gjort.

Stillingen som områdeoverlege for helsevernet for psykisk utviklingshemmede, står nå åpen for andre fagfolk enn leger, etter at Hordaland fylkesting vedtok at stillingen som områdeoverlege for helsevernet for psykisk utviklingshem-

mede i område 3, blir gjort om til områdeleder.

Til stillingen blir det krevet utdanning som lege eller psykolog, diakon, vernepleier, sykepleier eller sosionom, alle med administrativ tilleggsutdanning eller erfaring.

Rogaland

Under «Landet Rundt» i nr. 6/76 av «Rapport» om institusjonen Lillebo Daghjem og Skole ble opplyst at det hadde vært endel uenighet mellom planleggere og foreldre, men herom har bestyreren ringt bladet og sagt at han ikke var helt fornøyd med formuleringen. Det var egentlig bare litt forskjellig syn på dette, forsåvidt som noen foreldre var imot, mens størstedelen **for** de foreliggende planer.

Karmøy kommune er i full sving med å få grunneiere langs veg 14 med på en frivillig grenseavståelse til gang- og sykkelsti, hvor hensyn spesielt er tatt til de psykisk utviklingshemmede. Det er fra eierhold fremholdt at det ikke skulle være nødvendig med så stor plass som kommunen har tenkt til denne veien, men det kan ikke sies at protesten er tatt tilfølge.

Psykisk utviklingshemmede har til sommeren fått tilbud fra Risøy Folkehøgskole som skal gjennomføre undervisning både for sine egne elever og psykisk utviklingshemmede som kommer fra Varatun Verksted i Sannes. Det er lederen av sosial- og idrettslinjen ved skolen, Bjørn Wee som forteller at de skal ta imot 12 psykisk utviklingshemmede sammen med 8 av skolens egne elever. Det er meningen å gi både praktisk og teoretisk undervisning, bl.a. i norsk og matematikk, likesom elevene skal få kjennskap til friluftsliv og overnattinger ute i det fri.

Nærlandheimen har nylig avsluttet et såkalt bedriftsinternt opplæringsprogram for ungdom. Kurset varte 3 måneder med 15 elever fra Jæren-distriktet. Den praktiske opplæring ble gitt på de forskjellige avdelinger og den teoretiske delen strakte seg over 130 timer. Deltakere ved bedriftsinterne kurs for lett arbeid i bedrift/institusjon etter fullført program og 5 av 11 er nå ansatt ved Nærlandheimen. I februar blir flere stillinger ledige for disse.

Buskerud

Kommunalbanken ga på siste styremøte lån og lånegarantier for ca. 7,3 millioner, hvorav lån kr. 3,54 millioner til utbygging av Soltun åndssvakehjem med internat, undervisningsbygg og svømmehall.

Et utvalg oppnevnt i Lier, Røyken og Hurum kommuner har utredet spørsmålet om dagsenter for psykisk utviklingshemmede i de 3 kommuner. På grunnlag av innstillingen har Røyken kommune overfor Buskerud fylkeskommune foreslått opprettelse og drift av slikt dagsenter med i alt 30 plasser.

Vestfold

Oslo-russen satte ny lyssalgsrekord i forbindelse med aksjonen

for Vidaråsen. Institusjonen skal nå bygge seminarhus.

Fylkestinget i Vestfold har enstemmig vedtatt et forslag fra Elna Sundberg, som lyder: «Rådgivende utvalg vedrørende utbygging av helsevernet for psykisk utviklingshemmede i Vestfold, anmodes om å undersøke og kartlegge behovet for vernede botilbud for voksne psykisk utviklingshemmede med sikte på snarlig planlegging og oppføring».

Oslo

Kommunalråd Eldrid Nordbø ønsker krafttak for de psykisk utviklingshemmede, idet hun karakteriserer situasjonen innen helsevernet i Oslo så alvorlig at det ikke kan greie seg med mindre. Hun har sendt en innstilling til Sykehusutvalget om dette og mener at tiltak som allerede er vedtatt igangsatt, må settes iverk så snart det er praktisk mulig. Hun foreslår oppnevnt et hurtigarbeidende utvalg og dermed mener hun et utvalg som bør levere sin innstilling innen 1. mai! Hun foreslår videre at foreldre til psykisk utviklingshemmede barn bør oppnevnes med 1 representant fra Oslo Støttelag og 1 fra Oslo fylkeslag av Foreldreforbundet.

Også i år har Oslo bridgeinteresserte hatt turnering til inntekt for de åndssvake. Tidligere var det Arvid Torp som i 10 år arrangerte turneringene, og nå har den kjente bridgeklubben «Astra» fortsatt i hans spor. Det kom inn kr. 21 000 på denne bridgeaftenen og ellers har åndsvakesaken i Oslo fra «Rebekka»-losjen og andre mottatt endel gaver.

Akershus

Går det slik Asker Røde Kors håper, vil man kunne ta i bruk Asker fødehjems lokaler til avlastningshjem for psykisk utviklingshemmede allerede før sommerferien starter. Alt forarbeid er avsluttet og saken oversendt direktøren for fylkets sykehus. Man håper på en så hurtig avgjørelse at man kan sette igang bygningsarbeidene senest 15. april og sette hjemmet i drift omkring 1. juni. Behovet for avlastningsplasser er ekstra stort om sommeren.

Utvidelsene ved Solbakken Daghjem ved Skjettenbyen er nå igang og vil gi plass til 80 utviklingshemmede elever. Nybygget får en samlet gulvflate på 1200 kvm og regnes å stå ferdig ved årsskiftet 1977/78. Anleggsomkostningene er anslått til 6 millioner kroner.

Østfold

Elevene ved Bratlia Treningsverksted og Skole for psykisk utviklingshemmede har tatt svømmemerke. 14 elever deltok, 8 tok ungdommens svømmemerke i bronse og 6 svømte distansen 200 meter.

I anledning av at «Mortenstua» har plassproblemer, har sykehussjefen anbefalt at det gis anledning til å ta inn en gruppe på 8 stykker i leide lokaler på Mysen. «Mortenstua» er godkjent med 24 plasser.

Dagligvarer i det beste utvalg
SØRLIS MATSENTER
Drøbak - Vannverksvn. 4 - Tlf. 93 01 69

Det finnes alltid en båt eller motor for Deres behov hos
ODDEN BÅTSLIPP A/S
1403 Neset i Bonnefjorden
Telefon (02) 86 07 65

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

STAVANGER STANSEVERKSTED
Hetlandsgt. 18 — Stavanger — Tlf. 22 825

MARTON OLSEN
Maskingravør - Alt i maskingraving
Pedersgt. 29 — Telefon 20 215

NORSK PAPIRFOREDLING
Bokbinderi, Protokollfabrikk og Kontorrekvisita
1700 SARPSBORG — Telefon 54 462

MØRETANK A/S
Varmtvannsberedere
Telefon 82 825 — 6395 REKDAL

JOHN STØLSVIK
Aut. Rørleggermester
Dusevikruten — Stavanger — Tlf. 41 211

A/S EKSAKT MASKINVERKSTED
2312 Ottestad — Telefon (065) 24 898

DAGFRED BORGERSEN
Murmester
Stavanger — Telefon 75 331

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

A/S AUTOR
Spesialverksted for:
Volvo BM - Entreprenørmaskiner
Hiab - Foco Kraner - Hydraulik
Larvik—Tønsberg — Telefon 82 356

A. H. SLEIRE
Byggmester- og Entreprenørforretning
Kontor: Eigarnesveien 59 - Stavanger
Telefon: 27 701

Vestlandske Spikerfabrikk A/s
Stavanger — Telefon 21 114

Sarpsborg — Sem — Tønsberg — Verdal — Torp — Kleppe
Stord — Lysaker — Stavanger

VICTORS KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Augelandsbk. 51 - Stavanger - Tlf. 85 764

GOSEN MATSENTER
Alt i dagligvarer
Gosenbakken 1 - Stavanger - Tlf. 55 183

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Eik
Telefon Tønsberg 16 011

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - Tlf. 68 45 70

BRØDRENE TORJUSSEN
Bygg- og Entreprenørfirma
Madlavn. 54 - Stavanger — Tlf. 29 795

OLAV N. ANDA EFTF.
ELEKTRISK FORRETNING
Kleppekrossen - Telefon 89 605
4060 KLEPPE

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

COMBI-FURULY
Telefon 10 396
COMBI-HAGA
Telefon 11 103
5400 STORD

PELLE's VERKSTED A/S
Kilen 17 — Tønsberg — Telefon 12 985
Alt i Husholdningsservice

BTB SENTERET
Verdal — Telefon 78 960
Lada - Moskvitsch - Campingvogner

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

J. NAVESTAD A/S
Maskiner og utstyr til
Kjøtt- og Fiskeindustrien
Vollsveien 38 — 1324 LYSAKER
Telefon (02) 53 29 70

ØKONOM MAT-CENTER
Tormod Femtehjel
Alt i Dagligvarer
Krusesgt. 41 - SARPSBORG - Tlf. 53 118

NICODEMUSSEN & CO.
Landhandel
Telefon (085) 53 171 — Golnes
9800 VADSØ

Tidens møbler...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

SALVE GAUSLÅ
Aut. Entreprenørforretning
4800 Arendal — Telefon 25 510
Spesialitet: **Brønnboring**

CASCO SKOFABRIKK A/S
Postboks 102, Halden - Tlf. (031) 84 430
Spesialitet: **Moccasinsydde sko - Cosy tøfler - Alt i ekte skinn**

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

Sindre Drevsjø Snekkerverksted
Kjøkkeninnredninger
Dører - Vinduer - Furumøbler
Telefon Engerdal 6192

ROLF PERSSON - PØLSEMAKERI
1640 RÅDE — Telefon (032) 74 054
Leverandør av alle kategorier slakt ferdig partert etter ønske
PØLSER — PÅLEGG

ODDVAR EIKREM A/S
Aut. install.
Telefon (071) 47 711
6023 FISKARSTRAND

Arendals Fysikalske Institutt
Telefon 21 038 — Arendal

THOMAS LUNDE
PARFYMERI OG FRISØRSALONG
Telefon 27 71 59 — 5200 OS
Alt i moderne hårpleie og kosmetikk

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

VICTORIA HOTELL
6900 FLORØ

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154
Avd.kontor: HOV - tlf. 251

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

AKTIESELSKAPET AUTO
Bilforretning
Audi- & Volkswagenforhandler
Lillehammer — Sentralbord 51 606

E. A. HENRIKSEN & SØNN A/S
Malerfirma
Telefon (05) 29 52 16 — 5032 MINDE

H. & E. DALEN
Kran og Transportforretning
Lillehammer - Sentralbord 53 052

VÅLAND DAMPBAKERI
Muségt. 46 — 4000 STAVANGER
Telefoner: (045) 21 710 - 30 197

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksvei 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske
Telefon Kongsberg (034) 32 142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

Bruk teppeunderlag
Vi har underlaget - Konkurrerende priser
Be om tilbud
A/S FJELLSÅ FILTFABRIKK
4401 Flekkefjord — Tlf. (043) 22 538

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

THORBJØRN TRONERUD
Aut. Rørleggerfirma
Egersund — Telefon 91 216

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

TH. GABRIELSEN
Transport — Spedisjon
Flekkefjord — Telefon 22 569

RAGNVALD TRYTI
Murmester
Sædalsveien 117 - 5044 Nattland
Telefon (05) 27 34 82
Nybygg — Reparasjoner — Vedlikehold

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

KOPERVIK RØRHANDEL
Rør- og Sanitærartikler
Aut. rørleggermester
Kopervik — Telefon 50 375

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

Kongsvinger Transport & Spedisjon
Transport i inn- og utland
Kongsvinger — Sentralbord (066) 15 466

SKOTTERUD GJESTGIVERI
P. O. Bakke
Skotterud — Telefon 35 309
Kafeteria

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

A/L INNHERREDSMEIERIET
7650 Verdal — Telefon (076) 78 205

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

LANDBRUKSSERVICE
Brugt. 18 - Mandal - Tlf. 62 042
ZETOR TRAKTORER
Redskap for landbruk og anlegg

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

KURT EIKE
Møbelforretning - Tapetserverksted
4020 Buøy — Telefon Stavanger 47 326

A/S LERUMS SAFTFABRIK
Tlf. 056/82 100, l. 52 - 483 - 5801 Sogndal
Kvalitetsprodukter i Saft og Syltetøy
Salg over hele landet. Lerums Safter og Syltetøyer er garantert rene naturprodukter, tilsatt kun sukker

SIVILINGENIØR
JOHANNES URHEIM
M.N.I.F. — M.R.I.F.
5801 Sogndal - Tlf. (056) 82 100 - 314 - 594
Rådgivande ingeniør i byggeteknikk
Prosjektering - Byggeleiing

MAGNOR SMIE OG LANDBRUKSVERKSTED A/S
Magnor — Telefon Kongsvinger 37 147

Kongsberg — Hønefoss — Larkollen — Gjøvik — Moss — Trondheim
Ålesund — nesbyen — Vennesla — Tønsberg — Spjelkavik

PARK KAFETERIA
Gjøvik — Telefon 71 237

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

FINN HUNSTAD
Pølsevarer en gross
Dronningensgt. 11 A - MOSS - Tlf. 55 931

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

LYSKILDEN
Alt i Belysning - Godt utvalg i Smijern
Torvgt. 3, Hønefoss - Telefon 21 110

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim
Avd. STJØRDAL: Tlf. 95 520 - 95 378

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

MOR OG BARN A/S
Spesialforretning i Mammatøy og Barnetøy for 0—8 år
Skoggt. 8 — MOSS — Tlf. 54 288

GULVSENTERET
R. Hellenæs
Ø. Torvgt. - Gjøvik - Telefon 71 528

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

H. OSDAL
Kjøtt- & Fiskematforretning
Spjelkavik — Telefon 40 246

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh.
Alt i blomster og dekorasjoner

MYSEN TRIKOTASJEFORRETNING
Vi har alt i garn og trikotasjevarer
Telefon 89 15 30 — MYSEN

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

AREMARK SERVICESENTER
Inneh.: Øistein og Eilert Nordgård
Aremark — Telefon 99 206

SANDNES MARKISEFABRIKK
MARKISER — PERSIENNER
Ganddal — Telefon (045) 73 294

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning
Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

PETER STRØMSHEIM
Glass - Kjøkkenutstyr - Porselen
Telefoner 23 139 - 23 426 — Ålesund

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. **55 — Ålesund — Tlf. 24 268**

LAADER BERG A/S
Postboks 1001 — 6001 ÅLESUND
Telefon 49 975 — Telex 42 875
Produksjon av plastmaskiner

INGV. NILSENS EFTF.
Inneh.: Olaf Claussen
Bakeri & Konditori
Borgundvn. 29 - Tlf. 22 352 - Ålesund

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

STEIN IVAR PEDERSEN
Ur - Optikk
Egersund — Telefon 91 507

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

LARS SØLAND & SØNNER A/S
Trevarefabrikk — Byggeforretning
Bygningsartikler
Lisleby. Tlf. Fredrikstad 17 257

MALERMESTER
JOH. BAKKELI
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Bjørn Heede
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

MÆLAND HØNSERIUTSTYR
5700 VOSS - Tlf. 12 173

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKSENTRALEN A/S
Telefon 50 454 — Prosgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

Benytt - B.P. SERVICE
Innehaver: Asle Vedal
Bensin - Olje - Smøring - Vask
Larvik — Telefon 84 877

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

KRISTIANSUND SERVICESENTER
Bensin — Olje — Service
Avis Bilutleie — Polar Campingvogner
Kristiansund N. — Telefon 74 293

NOREMA A/S
Sentralbord 25 090 — Vangsveien 100
2300 HAMAR

ARNE LANGELAND & CO.
Spesialforretning i Radio/TV
6010 Spjelkavik — Telefon 40 052

T. LARSEN & SØNN
Blikkenslagermestre
Ventilasjonsentreprenør
6010 SPJELKAVIK — Telefon (071) 41 295

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MØBELBRYGGA A/S
Alt i Møbler og Utstyr
Kristiansund N. - Telefon 78 097

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

SENTRUM BILLAKKERING A/S
Førsteklasses fagarbeide
Kreftingsgt. 46 — Drammen
Telefoner 83 70 09 - 83 71 12

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

HAUGESUND BLOKKFABRIKK OG GRUSSENTER A/S
Telefoner 27 814 - 22 384
Rossebø — 5500 Haugesund

Besøk
FURULUND KRO
God og rimelig hjemmelaget mat
Stokke — Telefon 36 237

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

GRILLEN
Kafeteria - Friluftsservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

Siv.ing. Arve Snuggerud & Co.
Storgt. 20 — GJØVIK — Tlf. 73 528

MATSENTERET A/S
Alt i dagligvarer
Sandefjord

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen - Tlf. 81 88 10 - 81 88 11

ARENA A/S
Tlf. 24 860 - 24 861 — 4800 Arendal
Nærmest Jernbane og Brygge

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

FÅBERG GJ. BRANNKASSE
Wilsesgt. 2 ,Lillehammer - Tlf. 53 526

TYPO-TRYKK
Alt i trykksaker
Nedstrandsgt. 3 — Telefon 045/20 749
4000 STAVANGER

RADIO OG TV-TEKNIKK A/S
Telefon 22 897 — 4800 Arendal

KRÅKERØY SUPER A/S
(Kråkerøysenteret) — 12 085
Dagligvarer for ethvert behov - Kjøttvarer - Fisk og delikatesser - Ukenltige tilbud
God parkering med plass til mange biler
Velkommen inn!

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

BERNHARD SLOTTEMO
Malerforretning
GULVBELEGG
Verdal — Tlf 78 382

GLASSMAGASINET
Glass - Porselen - Kjøkkenutstyr - Leketøy
Løkkeveien — Telefon (045) 24 758
4000 STAVANGER

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

HARALD HALVORSEN
SKIPSMEKLER
5500 HAUGESUND

H. M. WRANGELL & CO. A/S
5500 HAUGESUND

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — Telefon (076) 86 174

A/s Drammens Motorverksted
BILVERKSTED
Drammen — Telefon 81 99 55

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

ODD FELLOW
mottar sluttede selskaper — Brylluper
Bisettelser — Mottagelser etc.
Engene 6 - 3000 DRAMMEN - Tlf. 83 53 89

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

LIGO SHOPPING A/S
DRAMMEN — Sentralbord 82 21 81

SOLA FERDIGMAT
J. Steine
4050 Sola — Telefon 50 180

Fevangs Anker Batteriservice
Alt i Batterier og Radiatorer
Sandefjord — Telefon 63 274

A/S UNITON
Alt i Maling og Lakker
Haugesund — Telefon 23 152

Hamar — Årnes — Lillestrøm — Strømmen — Stange — Sarpsborg
Ålesund — Mjøndalen — Mosjøen — Brattvåg — Hafrsfjord

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

BUSY SERVICE
Olje - Bensin - Service
Brygga - Hamar — Tlf. 25 931

BRØDRENE GALGUM SNEKKERVERKSTED
Dører og Vinduer
Spesialitet: Stjernevinduer
Telefon 065/33 203 — 2310 STANGE

JØRGEN HELLAND
Byggmester
Hafrsfjord — Stavanger — Tlf. 55 332

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsveien 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmester

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. Installatør
Telefon 31 614 — Stange

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

IVAR HJELLE
Byggmester
Volldalsberga 21 - Ålesund - Tlf. 25 816

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

BENDIXEN EN GROS
S. Bullsgt. 17 — Ålesund

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

Fredrikstad — Tønsberg — Åsgårdstrand — Trondheim — Hamar
Steinkjer — Gjøvik — Ø. Halsen — Bardu — Finnsnes

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

Gullsmed
EILIF RYDENG
9300 Finnsnes — Tlf. 18
Fører alt i premier

FUGLEVIK MATSENTER A/S
Alt i Dagligvarer
Fredrikstad — Tlf. (032) 40 992

TORSTEIN SAXVIK
Kontorutstyrsforretning
Steinkjer — Verdal

REKKEVIK BRUK A/S
Listverkhøvleri
3260 Ø. HALSEN — Telefon 85 310

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

AASMUND SOLLID
Tømmermester og Entreprenørforretning
Administrasjon — 9250 Bardu
Postboks 220 — Telefon 168
Avd. Ofoten—Ankenesstrand, Teknisk avd.
Telefon Narvik 56 296
Avd. Tromsø, Fergevn. 4, telefon 98 381
Bankforbindelse:
Bardu Sparebank
Narvik Handelsbank A/S
Postgiro 8 54 54

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

STAVANGER MALERVARE & UTSTYRSFORRETNING A/S
(Knudsen Rage)
4000 STAVANGER - Tlf.: 20 629 - 22 356

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 86 503, 90 385

L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

NÆSS FARGEHANDEL
Telefon 22 040 — Stavanger

RADIATORSERVICE A/S
Bergsagelvn. 12 - Telefon 35 680
Hillevåg — Stavanger

EIDE VINDUSPUSS
Stavanger — Telefon 22 676

HJ. KVAM SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Telefoner 22 845 - 30 884
Fr. Nansensvn. 42 — Stavanger

PEDER BOLLESTAD
Byggmester- & Entreprenørforretning
Sandnes — Telefon 64 883

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

OLAF SKRETTING
Bakeri — Konditori
Sandnes — Telefon 64 529

STAVANGER OPTIKK A/S
Klubbgt. 9 — Stavanger — Tlf. 20 346

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
~~Postboks 167 — 1324 LYSAKER~~
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1
SOR's adresse: Torggt. 10, Oslo 1

BRØDR. HETLAND A/S
Trelastforretning — Høvleri
Bygningsartikler — Entreprenørfirma
Ferdighus — Ferdighytter
Bryne (044) °81 090
Sandnes (045) °61 000
Skarnes 1 126

OSCAR GROOS
Kolonial
Tlf. 41 088 — 4890 Grimstad

LYSKOPIANSTALTEN

Ø. Langgt. 71 (inng. ved Irma) Tønsberg - Telefon 12 6 86

Vår kapasitet er øket sterkt
og tilbyr alt i:

LYSKOPI

PLANKOPI

ELEKTROSTATISK KOPI
(kopi av attester, dokumenter osv.)

ELEKTROSTENSILERING

STENSILERING

Henter og bringer

Grafia Boktrykkeri, Oslo